

O'QUVCHILAR SHAXSINI MILLIY RUHDA TARBIYALASHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Andijon davlat pedagogika instituti

1-kurs magistranti

Muxtarova Sayyoraxon

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalash masalasi haqida fikr yuritiladi. Bugungi globallashuv davrida yoshlarning ongiga turli madaniy oqimlar ta'sir qilayotgan bir paytda, ularni o'zlikni anglash, milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash zarurati yanada ortib bormoqda. Shu sababli, o'quvchilarda milliy g'urur, Vatanga muhabbat va tarixiy xotirani shakllantirish, bu jarayonda pedagogik yondashuvlar bilan birga psixologik jihatlarni ham inobatga olish muhim ahamiyatga ega. Maqolada shuningdek, milliy tarbiya jarayonida duch kelinadigan muammolar va ularning yechimlari ham ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: Milliy tarbiya, o'quvchi shaxsi, psixologik yondashuv, pedagogik uslub, yoshga mos tarbiya, qadriyatlar, maktab, oila.

Kirish

Yoshlar har qanday jamiyatning ertangi kunidir. Ularning qanday bo'lishi bugungi tarbiyaga bog'liq. Ayni paytda dunyoda g'arb madaniyatining kuchli kirib kelayotgani, texnologiyalar rivoji va ommaviy madaniyatning ta'siri ostida o'zlikni yo'qotish xavfi bor. Shuning uchun ham yoshlarni milliy ruhda tarbiyalash, ularga o'zligini anglatish va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida shakllantirish dolzarb vazifadir. O'quvchi shaxsining shakllanishida o'qituvchi, ota-ona va jamiyatning har biri o'z o'rniga ega. Bu jarayonda pedagogik yondashuvlar bilan bir qatorda, bolaning psixologik holati, yosh xususiyatlari va ijtimoiy muhiti ham hisobga olinishi kerak.

Har bir millat o'zligini saqlab qolish, milliy ongini mustahkamlash va madaniyatini davom ettirish uchun avlodlar orasidagi ruhiy uzviylikni saqlab qolishi zarur. Bu uzviylikning eng muhim bo'g'ini esa – milliy tarbiyadir. Bolalarning o'zligini anglab yetishi, Vatanga, xalqqa bo'lgan muhabbati aynan oilada, maktabda va ijtimoiy muhitda shakllanadi. Agar biz o'quvchilarni o'z xalqining tilini, dinini, tarixini, urf-odat va qadriyatlarini sevishga, hurmat qilishga o'rgatmasak, ularning shaxsi to'laqonli shakllanmaydi. Tarbiyaning ildizi o'ta chuqur — bu faqat darslar, topshiriqlar orqali emas, balki bola ongiga, qalbiga singdirilishi lozim bo'lgan jarayondir. Shu sababli, bu masalaga pedagogik va psixologik yondashuvni bir butun tizim sifatida qarash zarur.

Har bir xalqning o'z tarixiga, tiliga, madaniyatiga va urf-odatlariga sodiq bo'lgan farzandlari — o'sha xalqning eng katta boyligidir. Afsuski, hozirgi kunda g'arbona madaniyat va ommaviy axborot vositalarining ta'siri kuchayib bormoqda. Bu holat yoshlar ongiga bevosita kirib borib, ularni o'z milliy ildizlaridan uzoqlashtirish xavfini tug'dirmoqda. Shu sababli, o'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalash nafaqat ta'lim tizimining, balki butun jamiyatning ustuvor vazifasiga aylanishi kerak.

O'quvchi shaxsining shakllanishi uzluksiz va murakkab jarayon. Bu jarayonda pedagogik yondashuvlar bilan birga psixologik xususiyatlar ham muhim o'rin tutadi. Har bir yosh bosqichida farzandning fikrlashi, his-tuyg'ulari va dunyoqarashi turlicha bo'lgani sababli, tarbiya ham shunga mos ravishda olib borilishi kerak.

Bugungi kunda yosh avlodni o'zligini anglashi, millatiga sadoqat bilan qarashi, tarixini unutmasligi har qachongidan ham muhim. Chunki globallashuv davrida milliy qadriyatlar ko'plab tashqi ta'sirlar ostida yo'qolib ketish xavfi bor. Shu sababli maktabda beriladigan tarbiya nafaqat bilim, balki milliy ong va madaniyatni shakllantirishga xizmat qilishi kerak. Bu vazifa faqat o'qituvchi zimmasida emas — oila, jamiyat, davlat ham bu jarayonning muhim ishtirokchilari bo'lishi kerak.

Asosiy qism

O'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalash uchun, eng avvalo, milliy qadriyatlarning o'zi nimadan iboratligini tushunib olish kerak. Bunga til, din, tarix, urf-odat, san'at va madaniyat kiradi. Har bir bola o'z millatiga mansub ekanini his qilishi, faxrlanishi kerak.

Pedagogik tomondan qaralganda, bu ish darsda qanday tashkil etiladi? Masalan, tarix yoki adabiyot darslarida milliy qahramonlar haqida gap ketadi. Lekin bu faqat faktlar berish emas, balki shu qahramonlar hayotidan ibrat olishga o'rgatish kerak. Boshlang'ich sinflarda ertaklar, afsonalar, xalq og'zaki ijodi orqali buni qilish osonroq. Kattaroq sinflarda esa tarixiy voqealarni tahlil qilish, bahs-munozaralar o'tkazish mumkin.

Psixologik jihatdan yondashsak, har bir yosh davrining o'ziga xos xususiyatlari bor. Masalan, 7–10 yosh oralig'idagi bolalar obrazli tafakkur orqali o'rganadi. Ular uchun badiiy ifodalar, she'rlar, rang-barang tadbirlar samarali bo'ladi. 11–14 yosh oralig'ida o'quvchilar do'stlarining fikriga ko'proq quloq soladi. Ularni guruhli ishlarga, milliy mavzudagi sahna ko'rinishlariga jalb qilish foydali. 15–17 yoshdagi o'smirlar esa mustaqil fikrlay boshlaydi. Ular bilan ochiq suhbatlar, tarixiy voqealar asosida muhokamalar tashkil etish, shaxsiy pozitsiyasini ifodalashga undash kerak.

Tarbiyada oilaning roli juda katta. Bola birinchi navbatda ota-onadan ko'rganini takrorlaydi. Agar ota-onasi milliy qadriyatlarga befarq bo'lsa, bola ham shunday bo'lib ulg'ayadi. Maktab esa bu tarbiyani davom ettiradi, mustahkamlaydi. Jamiyat esa bolaga bu qadriyatlar amalda qanday ishlashini ko'rsatadi — masalan, bayramlar, tantanalar, xalq urf-odatlari orqali amalga oshadi. Bugungi kunda asosiy

muammolardan biri — g'arb madaniyatining kuchli ta'siri. Yoshlar orasida milliy emas, chet el madaniyatiga ergashish hollari ko'p. Bunga qarshi kurashishning o'zi yo'q — aksincha, milliy qadriyatlarni zamonaviy usulda targ'ib qilish kerak. Internet, ijtimoiy tarmoqlar orqali milliy film, musiqa, kontentlarni yoshlar sevgan shaklda yetkazish lozim.

Yana bir muammo — ota-onalarning tarbiyada sustligi. Ularni jalb qilish uchun maktabda ota-onalar bilan seminarlar, uchrashuvlar o'tkazish mumkin. Ularning o'z farzandi tarbiyasida ishtirokini kuchaytirish kerak. Shuningdek, ba'zi hollarda darslar juda rasmiy, qiziqarsiz o'tkaziladi. Tarbiyani zamonaviy, interaktiv shakllarda berish foydaliroq. Masalan, milliy kiyimlar ko'rgazmasi, xalq o'yinlari, sport tadbirlari orqali bu qadriyatlar bolalarga yaqinroq bo'ladi.

Dolzarb muammolar va ularning yechimlari:

Bugungi kunda o'quvchilar shaxsini milliy ruhda tarbiyalashga to'sqinlik qilayotgan asosiy muammolar quyidagilar:

- chet el madaniyatining kuchli targ'iboti, yoshlar orasida milliy qadriyatlarga nisbatan sust qiziqish;

- ota-onalarning farzand tarbiyasiga loqayd qarashi;

- o'qituvchilarning metodik tayyorgarligining yetarli emasligi.

Ushbu muammolarning oldini olish uchun quyidagi chora-tadbirlarni ko'rish zarur:

- yoshlar orasida milliy madaniyatni targ'ib qiluvchi kontent ishlab chiqish va uni ommaviy platformalarda taqdim etish;

- ota-onalar uchun tarbiya masalalari bo'yicha treninglar, seminarlar o'tkazish;

- o'qituvchilarni milliy tarbiya bo'yicha malaka oshirish dasturlari bilan ta'minlash.

Xulosa

Shaxsning milliy ruhda shakllanishi butun jamiyatning muhim vazifasidir. O'quvchilarni milliy ruhda tarbiyalashning samarali bo'lishi uchun pedagogik-psixologik yondashuvlarni tizimli ravishda qo'llash kerak. Bu nafaqat maktabning, balki oilaning, jamiyatning umumiy sa'y-harakatlariga bog'liqdir. Agar yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalasak, kelajakda ularning shaxsiyati, dunyoqarashi va o'zligiga bo'lgan hurmati mustahkam bo'ladi.

Xulosa qilib aytganda, o'quvchilarda milliy ruhni shakllantirish ta'lim tizimining eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Bu jarayon pedagogik va psixologik yondashuvlar uyg'unligida olib borilgandagina samarali bo'ladi. Har bir o'qituvchi o'z faoliyatida milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiyaga alohida e'tibor berishi kerak. Ota-onalar esa farzandining faqat bilim emas, ma'naviyatli inson bo'lib ulg'ayishiga hissa qo'shishlari lozim. Shundagina kelajak avlod o'z millatiga sadoqatli, tarixini biladigan, mustaqil fikrlaydigan shaxs sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva M. (2022). Milliy qadriyatlar va yoshlar tarbiyasi. Toshkent: “O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi” nashriyoti.
2. Karimova D., Tursunov N. (2021). “Milliy ruh va ta’lim integratsiyasi”. “Pedagogika va psixologiya jurnali, 2-son.
3. Hasanov A. (2020). Yosh psixologiyasi asoslari. Samarqand: “Ilm ziyo” nashriyoti.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ–3127-son qarori (2017-yil 27-iyul) — “Milliy tarbiya konsepsiyasi to‘g‘risida”.
5. “O‘qituvchi va tarbiya jarayonining o‘zaro bog‘liqligi” maqolasi. (2021). Ma’naviyat va ma’rifat jurnali, 4-son.